

Şiddet, Şiddet Türleri ve Okulda Öğretmene Yönelen Şiddet *Violence, Types Of Violence And Violence Against Teachers At School*

Şerafettin YENER^a

[DOI: 10.33709/ictimaiyat.1184117](https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1184117)

ÖZET	ABSTRACT
<p>Bireylerin ve toplumların maddi - manevi her türlü hayat konforunu zedeleyen eylem türü şiddet olarak tanımlanabilir. Küresel bir afet haline gelen şiddet eylemleri hayatın bütün alanlarında vuku bulmaktadır. Okul iklimi de bu şiddet eylemlerinden nasibini almaktadır. Bu çalışma, nitel yöntemin durum araştırması deseninde tasarlanmış, okulda öğretmene yönelen şiddet ile ilgili alanyazındaki çalışmaların taranmasıyla oluşturulmuş bir derleme makaledir. Çalışmada şiddet konusunda yapılan tanım ve açıklamalar ile şiddet türleri ve öğretmene yönelen şiddet yorumlayıcı bir yaklaşımla ele alınmıştır. Çalışmada birçok farklı şiddet tanımı ve türü bir arada tasnif edilip genel bir perspektif sunulduktan sonra okul ortamında öğretmene yönelen şiddete değinilmiştir. Şiddet eyleminin altında yatan birçok farklı boyut söz konusudur. Bu açıdan şiddet; sosyolojik, psikolojik, siyasal, ekonomik, ontolojik ve teolojik bağlamda kategorize edilmiştir. Şiddet eylemleri bu üst kategorilere uygunluklarına göre sınıflandırılmıştır. Bu bağlamda öğretmenlerin maruz kaldığı şiddet türleri açıklanmıştır. Okul ortamında öğretmene sosyal, kültürel, siyasal, ekonomik ve psikolojik sebeplerden ötürü şiddet yönelmektedir. Çalışma şiddetin farklı tanım ve türlerini ve okul ortamında öğretmene yönelen şiddeti bir arada tasnif ettiği, ayrıca şiddet konusunda çalışma yürüten ilgililere bilimsel veriler sunduğu için önem taşımaktadır.</p>	<p>Violence can be defined as the type of action that harms the material and spiritual comfort of life of individuals and societies. Acts of violence, which have become a global disaster, occur in all areas of life. The school climate also gets its share from these acts of violence. This study is a compilation article designed in the case study pattern of the qualitative method and created by scanning the literature on violence against teachers at school. In the study, definitions and explanations about violence, types of violence and violence against teachers are handled with an interpretive approach. In the study, after many different definitions and types of violence were classified together and a general perspective was presented, violence against teachers in the school environment was mentioned. There are many different dimensions underlying the act of violence. In this respect, violence; It has been categorized in sociological, psychological, political, economic, ontological and theological contexts. Violent acts are classified according to their suitability to these upper categories. In this context, the types of violence that teachers are exposed to are explained. In the school environment, violence is directed against the teacher due to social, cultural, political, economic and psychological reasons. The study is important because it categorizes different definitions and types of violence and violence against teachers in the school environment, and also presents scientific data to those who work on violence.</p>
<p>Anahtar Kelimeler</p> <p>Şiddet, Şiddet Türleri, Öğretmen, Öğretmene Şiddet</p>	<p>Keywords</p> <p>Violence, Types of Violence, Teacher, Violence against Teacher.</p>

^a Öğr. Gör. Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Email: s.yener@alparslan.edu.tr.
(Sorumlu Yazar/Corresponding author)

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) Lisans ile lisanslanmıştır.

İctimaiyat Dergisi, lisanslama politikası ile telif hakkının ve kullanıcı haklarının açık olmasını sağlar. Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanır. / Journal of İctimaiyat Magazine ensures that copyright and user rights are open with its licensing policy. Author(s) publishing with the journal retain(s) the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

1. Giriş

İnsanlık tarihi boyunca varlığını muhafaza eden şiddet, günümüzün de önemli sorunlarından biridir. Tarih boyunca her ülkede ve her kültürde görülen şiddet, değişen yeni formları ile günümüz toplumlarında da sosyal yaşamın sürdürüldüğü bütün alanlarda, sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik nedenlere dayalı olarak aleni ya da perdelenmiş (örtük) bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Günümüzde küresel bir boyut kazanan şiddet; çocuk, genç, yaşlı; kadın, erkek ayrımı yapmaksızın bütün toplumsal katmanlarda, herkesi farklı formları ile hedef alabilmektedir. Bu yönüyle şiddet; psikoloji, sosyoloji, antropoloji, hukuk gibi birçok disiplinin ilgisini çekmiş ve bu disiplinler için çalışma alanı olmuştur. Her disiplin kendi cihetinden şiddete bir pencere açarak şiddetin nedenlerini, sonuçlarını ve önlenmesine yönelik stratejilerin neler olabileceğini saptamaya çalışmıştır.

Arkeolojik kazılarda bulunan, tarihin karanlık dönemlerinde yaşamış insanların iskeletlerinde travmatik yara izlerinin olması, yazılan etnografik raporlar, yaşanan savaşlar, saldırılar, toplu cinayetler eski ve yenedünyada, bütün toplumsal örgütlenmelerde, şiddetin insanoğlundan uzak bir eylem şekli olmadığını ortaya koymaktadır(Walker, 2001). Hiçbir toplumda sıfırlanamayan şiddet değişik formlarda varlık göstermiştir. Dün hayatta kalmak için rakibini alt eden eski dünya insanının torunu, Roma kolezyumlarında, insanı insana ve insanı vahşi hayvanlara spor ve eğlence adı altında parçalatırken, yenedünyanın insanı ikincisini vahşet olarak değerlendirip, birincisinin ise değişik formlarında üstünlük arayışına girmiş, şiddeti bir iktidar ve egemenlik aracına dönüştürmüştür.

Geçmişten günümüze şiddetin değişen ruhu ile karşı karşıyayız. Ortaçağda adam öldürmek onurlu bir savunma ve öç alma eylemi olarak anlandırılırken günümüzde insan öldürmeye yönelik şiddet eylemleri hukukiliğin dışında kalmaktadır (Spiereburg, 2001). Şiddetin değişen ruhu ile birlikte hangi eylemin şiddet kategorisinde değerlendirilmesi gerektiği, hangi eylemin hoş görülebilir olabileceği, hangisinin kaçınılmaz olarak hukuki müeyyideye tabi tutulması gerektiği hususunda kafa karışıklığı da yaşanabilmektedir. Çünkü şiddetin ne'liği ciddi bir tartışma konusudur.

Kültürel altyapı boyutunun olması şiddetin genel geçer/evrensel ortak bir tanımının yapılmasını zorlaştırmaktadır. Müslümanlar için kurban kesmek ibadet, İspanya'da matadorlar tarafından boğalara oklar saplamak suretiyle hayvanları güçten düşürüp öldürmek spor iken başka kültür ve toplumlarda bu ibadet ve spor eylemleri cinayet, eziyet ve şiddet olarak görülebilmektedir. Şiddet, sadece bireyin psişik yapısından/kendisinden kaynaklanan bir olay değildir. Şiddeti doğuran ve tanımlayan paradigmalardan arka planında sosyokültürel bir boyut olduğu da gözden kaçırılmamalıdır.

Sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan birçok kavramın tanımında net bir şekilde bir uzlaşma olduğunu söylemek zordur. Bu problem şiddetin tanımı için de geçerlidir. Şiddetin tanımlanmasında tek bir tanım üzerinde bir konsensüs oluşabilmiş değildir. Şiddetin birçok türü olduğu gibi hangi disiplinin penceresinden bakıldığına bağlı olarak birbirinden farklılık arz eden tanımları da mevcuttur.

Makalede şiddetin, şiddet türlerinin, okulda şiddetin ve öğretmene yönelen şiddetin ne'liği sorularına cevap aranmıştır. Nitel araştırma yöntemlerine dayandırılan çalışma durum araştırması deseninde tasarlanmış ve yorumlayıcı bir yaklaşımla ele alınmıştır. Makale şiddet, şiddet türleri ve okulda şiddet bölümlerinden oluşmaktadır. İlk bölümde şiddet ile ilgili tanımlar,

ikinci bölümde şiddet türleri ve üçüncü bölümde okulda şiddet hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde ayrıca okulda şiddetin tasnifi, öğretmene şiddet ve öğretmene yönelen şiddet ile ilgili yapılan çalışmalar hakkında alt başlıklar halinde bilgiler verilmiştir.

2. Şiddet

Şiddet araştırmaları genellikle psikoloji bilimi sahasında yürütülmüştür. Psikolojik bakış şiddetin nedenlerini; içsel faktörlere, kişilik ve karakter özelliklerine, psikolojik rahatsızlıklara bağlamaktadır. Şiddet ile ilgili çalışmaların çoğunluğunda şiddetin sosyokültürel sebepleri ele alınmamıştır. Şiddetin toplumun sosyokültürel kodlarından soyutlanarak sadece psikolojik argümanlarla izah edilmesi şiddet kavramını tam anlamıyla açıklayamamaktadır. Şiddetin bireysel/psikolojik gibi görünen boyutunda toplumsal-kültürel kodlar yatmaktadır. Şiddet; işsizlik, yoksulluk, sosyal yaşama uyumsuzluk, boş zamanları olumlu değerlendirememesi gibi pek çok toplumsal boyutu olan bir problemdir (Çubukçu ve Dönmez, 2012). Toplumsal görünmezlik ve sosyal çaresizlik de şiddetin sebepleri arasında gösterilebilir.

Şiddet, bireyin fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü (Çubukçu ve Dönmez, 2012) zedelemeyi hedef alan içinde öfke, saldırganlık, rekabet ve korku (Avcı, 2006) barındıran, maddi ve manevi zarar verme düşüncesi içeren, fiziksel, duygusal, ekonomik, ihmal, istismar (M. Koç, 2007) gibi boyutları olan; sembolik söz, eylem ve davranışlar olarak kabul edilmektedir. Şiddetin nedenlerini sosyoloji, psikoloji, felsefe ve tıp biliminin sahasına giren kuram ve yaklaşımlar anlamaya çalışmaktadır. Bu bağlamda Psikanalitik kuram, sosyal öğrenme kuramı, kültürel aktarım kuramı, sosyokültürel kuram ve toplumsal cinsiyet kuramları, engelleme saldırganlık kuramı gibi kuramlar şiddeti konu edinmişlerdir. Her bir yaklaşım farklı boyutlarını ele almaktadır.

Korkut'un (2007) şiddeti; "çarptırma, ihlal etme ya da önemli konulara saygısızlık etme yoluyla incitme" şeklindeki tanımı, ruhsal bir yön içerir ancak sosyal bir varlık olan bireyin davranışlarının kökeninde sosyo-kültürel kodlar olduğunu unutmamak gerekir. Bu gerçekten hareketle hem saldırganın hem de saldırıya uğrayanın davranışlarının kökenindeki kültürel kodlar diyalektik olarak şiddeti sürekli bir biçimde yeniden ürettiği söylenebilir.

Saldırganlık, kasıtlı olarak acı ve zarar vermeye yönelen davranış formu biçiminde karşımıza çıkmaktadır ve şiddet çeşitlerinden biri olarak tanımlanabilmektedir (Aronson, Wilson ve Akert, 2012). Engellenme, saldırıya uğrama, tehdit edilme gibi durumlarda oluşan öfke saldırgan bir tavra dönüşebilir. Öfkenin sebep olabileceği saldırganlık şiddetle sonuçlanabilen duygusal durum olarak tanımlanabilir. Öfkenin şiddetinde ve sonuçlarında kişinin içinde yaşadığı kültür, eğitim düzeyi, önceki yaşantıları gibi farkı etmenler belirleyici olmaktadır.

Şiddet, eylemleri yalnız bir bilimin penceresinden incelenemez. Sosyal bir olgu olan şiddet sosyolojik bir perspektiften detaylıca incelenmelidir. Sosyolojik bakış bireyler arasındaki sosyal etkileşimlere odaklanır. Bir toplum içinde kişilik inşa eden birey toplumun normları ile donanır. Sosyalizasyon sürecinde olumlu ya da olumsuz birçok tutum ve davranış toplumdan öğrenilir. Bu durum, şiddetin taklit yoluyla öğrenildiğini ve yeniden üretildiği anlamına da gelmektedir. Bu olumsuz öğrenme ailede başlar. Toplumda; sosyal çevrede, okulda, sokakta devam eder. Hedeflerin gerçekleşmesi için şiddet eylemine başvurma gereğine inanılır. Evde şiddeti deneyimleyen birey sokakta da bunu meşru görecektir.

Şiddet, yöneldiği bireyin yaşam alanını daraltan, eylemlerini sınırlandıran maddi manevi tahrip ediciliği olan, yöneldiği kişinin iradesini egemenlik altına almaya çalışan (Han, 2018) boyutlar

içeren yönüyle kabul edilemez, ezen-ezilen ilişkisinden hareketle ezileni insandışılaştıran (Freire, 2003) mağdurun özgürlüğünü zedeleyen/yok eden eylemlerdir. Şiddet eylemi her zaman üstün, güçlü ve muktedir olandan sadır olmaz. Hiç beklenmeyen bir zamanda ve umulmayan bir bireyden şiddet eylemi görülebilir. Şiddet, bazen çok çaresiz kalındığında, yıkıcılığından yararlanılarak karşı tarafa güçsüzlüğünü gizleme ve bu çaresizlikten güç devşirme eylemi olarak da vuku bulur (Han, 2018).

Birey ya da grup kendisinin olduğuna inandığı haklarının ihlal edilmesi durumunda, bireyde ya da grupta kendisi ile haklarının arasına giren “nesneyi” yok etme dürtüsünün oluşacağını tahmin etmek zor değildir (May, 1998). “Şiddet; kişinin özsaygı, eylem ve gelişmesinin önündeki engel olarak yorumlanan şeyi/nesneyi yok etme dürtüsünün patlamasıdır” (May, 1998).

Dünya sağlık örgütünün 1996 yılındaki raporunda şiddet; “Kasıtlı bir şekilde tehdit ya da fiili olarak bireyin kendisine, diğer bir kişiye, grup ya da topluluğa yönelik yaralama, ölüm, psikolojik zarar verme, gelişmeyi engelleme ya da yoksun bırakma ile sonuçlanan fiziksel güç kullanımı” olarak tanımlanmaktadır (Koç, 2011). Yapılan alanyazın taraması neticesinde şiddeti, bireyi müteessir eden, planlı, kasıtlı, huzur bozucu her türlü söz, eylem ve davranış olarak da tanımlayabiliriz.

2.1. Şiddet Türleri

Yapılan pek çok çalışmada şiddet, birbirinden farklı özelliklere göre tasnif edilir. Şiddet çok yönlü ve çok boyutlu bir kavram olduğu için tasnifi de birden fazla sosyal bilim ile ilişkilendirilebilir. Elbette şiddet ile ilgili başka tanımlar yapılabildiği gibi tasnifinde de başka kriterler göz önünde bulundurulabilir. Bu bağlamda Koç'un (2011) aktardığına göre Dahlberg ve Krug eylemlerin özelliklerine göre şiddeti 3 kategoride ele almıştır:

- Kişinin kendisine yönelttiği şiddet
- Kişilerarası şiddet
- Kolektif şiddet

Assmann (2009) ise şiddet türlerini ham şiddet, toplumsal şiddet, hukuki şiddet, devlet gücü ve şiddeti, tapınma ile ilgili ritüel şiddet şeklinde sınıflandırmıştır. May'e (1998) göre şiddet; basit şiddet, hesaplanmış şiddet, kışkırtılan şiddet, saklı şiddet, yukarıdan gelen şiddet şeklinde tasnif edilmiştir. Benzer şekilde şiddet; fiziksel şiddet, duygusal şiddet, sözlü şiddet, nesnel şiddet, simgesel şiddet, sembolik şiddet, küresel şiddet olarak da ifade edilebilir (Koç, 2011; May, 1998).

Özsöz (2009) Bourdieu'n simgesel şiddet kavramının fiziksel olmayan şiddete karşılık geldiğini belirtmiştir. Ona göre Bourdieu'nun simgesel şiddeti, eğitimde bireylerin kişiliklerinin şekillendirilmesi yoluyla eşitsizliğin yeniden üretilmesi şeklinde açıklanmıştır. Han (2018) ise simgesel şiddeti alışkanlıkların kendini yeniden üretmesinden doğan bir eylem olarak ifade etmiştir.

Boudrillard'a (2003) göre günümüz dünyasında yaşadığımız toplumlardaki güvensizlik tarihsel olarak fanatizm, anarşizm ya da nihilizmden kaynaklanmıştır. Bugünkü terörizm, küreselleşme ile alakalı olduğu söylenebilir. “Küresel” ve “evrensel” kavramlarına farklı anlamlar yükleyen Boudrillard'a (2003) göre evrenselleşme kavramı insan hakları, özgürlük, kültür ve demokrasi ile ilişkilidir. Ona göre herhangi bir değer haklı olarak evrensel olmak ister. Evrenselleşen

herhangi bir kültür tekilliğini yitirir ve ölür. Çünkü teknoloji, pazar, bilgi, turizm ile ilgili olan küreselleşme ise evrenselleşmeyi yok etmektedir. Evrenselleşen değerler tekilleşmektedir. Borsanın, pazarın, paranın, ürünün küreselleşmesi ile sürekli bir homojenizasyonun yanı sıra bölünmelere yol açmaktadır. Küresel şiddet kavramı, başka boyutları ve derinliği olmakla birlikte özetle Küreselin, evrensele galebe çalması şeklinde ifade edilebilir (Baudrillard, 2003).

Bir diğer şiddet türü nesnel şiddet olarak ele alınmıştır. Bu şiddet türü ekonomik ve politik sistemlerin sorunsuz bir şekilde işlemesinin neticesinde yıkıcı sonuçlar içeren, sistematik diyebileceğimiz şiddet türüdür (Žižek, 2008). Ayrıca yapısal şiddet şeklinde tanımlanan bir şiddet türü de söz konusudur. Dursun'un (2011) aktardığına göre Galtung'un yapısal şiddet olarak tanımladığı durum, bireylerin doğrudan şiddet eylemine maruz kalmadan sosyal düzenlemeler neticesinde mağdur edilmesi durumudur. (Sever ve Yener 2021) Bu çerçevede yapılan alanyazın taraması sonucunda şiddet türleri altı ana kategori şeklinde tasnif edilebilir:

- **Sosyolojik bağlamda şiddetin sınıflanması**

- ✓ Sembolik şiddet
- ✓ Kişilerarası şiddet
- ✓ Toplumsal şiddet
- ✓ Simgesel şiddet
- ✓ Küresel şiddet

- **Psikolojik bağlamda şiddetin sınıflanması**

- ✓ Mobbing (ruhsal terör)
- ✓ Manevi taciz
- ✓ Kişinin kendisine yönelttiği şiddet (tamamlanmış intihar, intihara teşebbüs)
- ✓ Kışkırtılan şiddet
- ✓ Saklı şiddet
- ✓ Duygusal şiddet
- ✓ Saldırganlık

- **Siyasal bağlamda şiddetin sınıflanması**

- ✓ Saf şiddet
- ✓ Yasa koyucu şiddet
- ✓ Yasa koruyucu şiddet
- ✓ Militarizm
- ✓ Karşıdevrimci şiddet
- ✓ Kolektif şiddet
- ✓ Hukuki şiddet
- ✓ Devlet gücü ve şiddeti
- ✓ Yukarıdan gelen şiddet
- ✓ Yapısal Şiddet

- **Ekonomik bağlamda şiddetin sınıflanması**

- ✓ Mali açıdan yoksun bırakma
- ✓ Nesnel şiddet

- **Teolojik bağlamda şiddetin sınıflanması**

- ✓ Dinsel şiddet
- ✓ İlahi şiddet

- ✓ Mitik şiddet
- ✓ Tapınma ile ilgili ritüel şiddet
- **Ontolojik bağlamda şiddetin sınıflaması (Ya da diğer şiddet türleri)**
- ✓ Fiziksel şiddet
 - Kaba şakalar
 - Dayak atma
 - İtme
 - Çekme gibi bedensel nitelikteki şiddet eylemleri
- ✓ Sözlü şiddet
 - Laf atma,
 - Küfretme,
 - Lakap takma,
 - İftira atma,
 - Tehdit etme,
 - Dedikodu yapma
- ✓ Kadına şiddet
 - Cinsel şiddet,
 - Flört şiddeti,
 - Taciz
 - Görsel taciz,
 - Dokunsal taciz,
 - Sözel taciz
 - Tecavüz,
 - İstismar
- ✓ Organize şiddet
 - Kolektif şiddet,
 - Vatandaşın iktidara karşı şiddeti,
 - İsyar,
 - Terörizm,
 - Grev,
 - Darbe,
 - Savaş,
 - Devletin vatandaşa karşı şiddeti
- ✓ Ham şiddet
- ✓ Basit şiddet
- ✓ Hesaplanmış şiddet
- ✓ Azınlıklara karşı şiddet
- ✓ Okul şiddeti
 - Öğrenciye yönelik şiddet
 - Öğretmene yönelik şiddet
 - Diğer personele yönelik şiddet
- ✓ Siber şiddet (dijital şiddet)
- ✓ Amaç olan şiddet,
- ✓ Araç olan şiddet

2.1.1. Okulda şiddet

Şiddet ontolojik olarak insanoğlu ile yaşıt olmasına rağmen 'okul şiddeti' hem ontolojik hem de epistemolojik olarak yeni bir kavramdır ve psikolojik, sosyolojik ve kültürel boyutları olan bir problemdir. Okullarda meydana gelen şiddet olaylarının çok boyutlu olması, hadisenin sadece okul surlarının içinde kalmamasına yeter sebeptir. Okulun birçok dinamiği, şiddet eyleminin de kompleks ve derinlerde birçok sebebi vardır (Dr. Hamdi Kızılar, 2006, s. 53). Okul ortamında yaşanan şiddet olayına karışan bireylerin aileleri, yaşları, cinsiyetleri, ekonomik ve kültürel sermayeleri, şiddetin çeşidi, şiddetin yoğunluğu gibi birçok değişken olayın hangi mecrada ve nasıl bir seyir izleyeceğini de belirlemektedir. Bunun yanı sıra okulda yaşanan şiddet olaylarının sebeplerini bulmaya çalışırken okul binalarının fiziksel yapılarını, betonarme alanların çokluğunu, çocuğun enerjisini tüketebileceği, arkadaşları ile oyunlar oynayıp sosyalleşebileceği alanların azlığını da şiddetin sebepleri arasında saymak gerekmektedir (Dr. Hamdi Kızılar, 2006, s. 53).

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü ise okul şiddetini; "öğrenciler ya da öğretmenlere yönelik fiziksel, psikolojik ya da sosyal olarak kasten saldırı ya da müdahale" şeklinde tanımlamaktadır (B. Koç, 2011).

Benbenishty ve Astor (2005) okul şiddetini; "Okullardaki kişilere ve onların eşyalarına –okul eşyalarına olduğu gibi- fiziksel veya duygusal olarak zarar vermek amacı ile yapılan herhangi bir davranış" şeklinde ifade eder.

Verlinden, Hersen & Thomas (2000)' in çalışmalarında okuldaki şiddet beş ana başlık altında kategorize edilmiştir. Bunlar; kişisel faktörler, ailesel faktörler, okul faktörü, önyargılar son olarak da sosyal ve çevresel faktörlerdir.

Okul ortamında birçok şiddet türü vuku bulmaktadır. Öğrenciden öğrenciye yönelik olan ve daha çok sözlü şiddet olarak tanımlanan; laf atma, küfür etme, lakap takma, iftira atma, tehdit etme, dedikodu yapma gibi şiddet türleri görülmektedir. Kaba şakaları da içinde barından ve fiziki şiddet olarak tanımlanan, dayak atma, itme, çekme gibi bedensel nitelikteki şiddet türleri; cinsel şiddet olarak tanımlanan taciz, tecavüz gibi türlerinden daha sık görülmektedir (Çubukçu ve Dönmez, 2012).

Okul ortamında sıkça karşılaştığımız saldırganlık; kasıtlı olarak acı ve zarar vermeye yönelik davranış formu biçiminde karşımıza çıkmaktadır ve şiddet çeşitlerinden biri olarak tanımlanabilmektedir (Aronson, Wilson, ve Akert, 2012). Okul ortamında yalnızca öğrenci şiddetin nesnesi konumunda değildir. Şiddet hedef gözetmeksizin toplumun tüm kesimlerinde yaş, cinsiyet statü fark etmeksizin her bireye yönelebilmektedir. Öğretmenler de bu şiddet ikliminden paylarına düşeni almaktadır. Okul ortamında öğretmenlere yönelik saldırgan davranışlarda bulunma her geçen gün artarak devam etmektedir.

Şiddet; amaç olan şiddet ve araç olan şiddet olarak da tasnif edilebilir. Amaç olan şiddet: doğrudan bireyi fiziksel ya da duygusal olarak hedef alan incitmeyi amaç edinen, düşmanca bir his ile gerçekleştirilen şiddettir. Araç olan şiddet: bir hedefi gerçekleştirmek için zorunlu olarak atlatılması gereken eylemdir. Bir tekvando müsabakasında kazanmak için rakibe fiziksel müdahale araç olan şiddet iken; oyun kuralları ve süresi dışında rakip oyuncuyu darp etmek amaç olan şiddettir. Amaç olan şiddet düşmancadır(B. Koç, 2011). Haliyle araç ve amaç olan şiddet kavramları meşru ve gayrimeşru şiddet olarak da tanımlanabilir (B. Koç, 2011). Okul ortamında öğretmene yönelik şiddet doğrudan amaç şiddettir ve gayrimeşrudur.

Okullarda yaşanan şiddet olayları toplumsal ve kültürel renkler taşımakla birlikte benzerlikler de göstermektedir. Okullardaki şiddetin ve disiplinsizliğin form değiştirdiği ile alakalı olarak editörlüğünü John J. Macionis'in (2012) yapmış oldu Sosyoloji adlı çalışmadaki saptama önemlidir. Amerika'da yaşlı öğretmenler okulda şiddet ve disiplinsizlik olaylarını kendi öğrencilik yıllarındaki gibi; söz almadan konuşmak, sakız çiğnemek, okul kıyafeti giymemek, devamsızlık yapmak şeklinde sıralamaktadır. Ancak günümüzde ABD'de okullarda; alkol tüketimi, madde bağımlılığı, erken yaşlarda hamilelik ve bunlara bağlı olarak okul terkleri ve şiddet gibi ciddi sorunlarla mücadele halinde olduğu da belirtilmektedir (J. Macionis, 2012). Şiddetin form değiştiren ruhu diğer bütün toplumlar için de geçerlidir.

Martin, (1994) 'teki Avustralya okullarında şiddet adlı çalışmasında okulda şiddetin hangi durumlarda görüldüğünü şöyle ifade etmiştir: "Okullarda şiddet, bir okul mensubunun (öğretmen, öğrenci, eğitim personeli, veli ya da ziyaretçi) taciz ya da tehdit edildiği, saldırıya uğradığı veya topluluk içinde yer alan başka biri ya da okulda etkinliklerde bulunan topluluk tarafından kişisel mallarına zarar verildiği her durumda görülebilir."

2.1.1.1. Okulda şiddetin tasnifi

Okulda fiziksel veya ruhsal zarar veren eylemlerin tamamı şiddet kapsamındaki eylemler olarak tanımlanabilir. Okulda şiddeti şöyle tasnif edilebilir:

A) Eğitim personelinin kendi arasındaki şiddet

1. İdareciden idareciye yönelik şiddet
2. İdareciden öğretmene yönelik şiddet
3. Öğretmeden idareciye yönelik şiddet
4. Öğretmeden öğretmene yönelik şiddet

B) Okul Personelinin arasındaki şiddet

1. Eğitimci (İdareci ve öğretmen) lerden öğrenciye yönelik şiddet.
2. Eğitim Personeli olmayandan (Hizmetli / Kantinci/ Servis şoförü ve diğerleri) öğrenciye yönelik şiddet
3. Öğrenciden öğrenciye yönelik şiddet
4. Okul personeli dışındakilerin okul personeline yönelik şiddeti.

Şüphesiz bütün dünyada okulda şiddetin en çok yaşanan ve en çok konu edilen türü öğrenciden öğrenciye yönelik şiddet türüdür. Öğrenciye yönelik öğrenci şiddeti, Debarbieux (2003) tarafından daha çok akran tacizi, kaba davranış, küçük şiddet olayları şeklinde ifade edilmiştir (Debarbieux, 2003). Örneğin İtalya'da öğrencilere yönelik aşağılayıcı ithamlar ile şiddet eğilimi gösterilmektedir. Kolej öğrencilerinde % 73 olan bu oran ilkökul öğrencilerinde %78 olarak saptanmıştır.

Türkçe literatüre "akran tacizi" olarak geçen "school bullying" kavramını Norveç'te 8-16 yaş arası 140.000 öğrenciden oluşan bir örneklem üzerinden araştıran Olweus (2003) kavramın tanımını; "uzun süreli saldırganlık ve sistematik olarak gücün aşırı kullanımı" şeklinde veriyor ve şu sonuçlara ulaşıyor: Okul başarısını, bireyin psikolojik durumunu, okul terklerini, devamsızlıkları, öğrencinin güven yitimini etkilediğini, kimi zaman da kurbanın intiharı ile biten olaylara sebep olduğunu ifade ediyor.

2.1.1.1.1. Öğretmene Şiddet

Öğretme sanatı insanlık tarihi ile yaşıttır. İnsan kültür yaratan bir varlıktır (Ülken, 2014). İnsanoğlunun kültürünü yaşatma, kazanımlarını ve kendisini geleceğe taşıma arzusu tecrübelerini yavrusuna aktarma, öğretme zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir. Öğretmenlik, bütün tarihsel dönemlerde varlığını koruyan ve her geçen gün değeri artan, değerinden bir şey eksilmeyen, hatta devamlı olarak önemi katlanarak büyüyen bir meslektir. Öğretme eyleminin gerçekleşmesi sürecinde birçok aşama kat edilir. Bu sürecin bir tek öznesi yoktur. Ancak şüphesiz öğretme sürecinin en önemli yapı taşı öğretmendir.

Toplumlar ideolojik ve politik uygulamalarını eğitim kurumları üzerinden gerçekleştirirler (Yıldız, 2014). Eğitim kurumu olan okullar kültür taşıyıcılarıdır (Şişman, 2007). Bir toplumun içine doğan ve olgunlaşmamış olduğu kabul edilen birey, içinde doğduğu grubun, mensubu olduğu sosyal dünyanın bir parçası olabilmek ve öyle kalabilmek için 'kültürleşmesi' gerektiği inancıyla grubun diğer üyelerinin yardımına muhtaç olduğu varsayılır. Bu ihtiyaç; "yaşamın sosyal sürekliliğini sağlamanın araçlarından biri" olan eğitim ile giderilir (Dewey, 2004). Bu eğitim, geleneksel sosyalleşmenin çökmüş olduğu modern toplumlarda okullar aracılığıyla verilmektedir (Sever, Kaysılı, ve Soylu, 2018). Şüphesiz okullarda verilen bu eğitim, eğitim öğretim sürecinin en önemli aktörü olan öğretmenler tarafından gerçekleştirilir.

Eğitimin egemen ideolojiyi benimsetme, meşrulaştırma; yeniden üretim, toplumsal denetimi sağlama noktasındaki işlevlerini kavramak eğitim sürecinde yaşanan şiddet olaylarından bağımsız düşünmemeyi gerektirir (Ünal, 2004). Temel toplumsal kurumlardan biri olan eğitim bir kültürel sistemden beslenir ve ideolojiden bağımsız değildir (Ülken, 2014). İdeolojiyi belirleyen kültürel kodlar eğitim sisteminin içinde şiddeti de yeniden üretir.

"Şiddet her zaman bir içeriğin taşıyıcısına yönelir. İçeriği yalnız insanlar değil topluluklar ve sistemler de taşır" (Han, 2018). Öğretmen hem insan / birey olarak hem toplumun bir ferdi olarak hem de eğitim sisteminin genetik kodlarının taşıyıcısı, uygulayıcısı, öğreticisi olma özelliğinden kaynaklı olarak kaçınılmaz bir şekilde okuldaki şiddetin ya öznesi ya da nesnesi olmaktadır. Çünkü okulda işlerin yolunda gitmemesi durumunda birey olarak öğretmenin şiddete maruz kalması mümkündür. Öğretmenler; öğretmenlik mesleğinin girift açmazları olan eğitim sistemindeki bir sorunsalın çarklarından biri olarak sembolik bir anlam taşıdıkları için de zaman zaman öfkenin hedefi olabilmektedir.

2.1.1.1.2. Öğretmene Yönelen Şiddet ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Yapılan literatür taramasında şiddet ile ilgili pek çok çalışma yapılmış olmasına rağmen doğrudan öğretmene yönelen şiddetin farklı boyutları ile ele alındığı çok az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Ve bu konuda bilimsel çalışmaların yapılması gerektiği inancı doğmuştur. Okulda şiddet ile ilgili elimizdeki veriler gerçeği göstermemektedir. Okul ortamında öğretmene yönelen şiddetin sıklık derecesi artmış olmasına rağmen şiddetin yaşandığı yoğunluk oranında bilimsel çalışmalara konu edilmediği anlaşılmaktadır. Bunun için birçok sebep sayılabilir: okulun namını korumak, müşteri olan öğrencinin ve nitelikli öğretmenin kaçışını engellemek, şiddet mağduru olanların korku kaynaklı sessizliği-mağduriyeti gizlemeyi yeğlemeleri, şiddet olarak tanımlanan eylemin göreceliği gibi nedenler (Debarbieux, 2003), şiddetin gerçek boyutuyla rakamlara yansımalarının önündeki engelleri teşkil eder.

Şiddet araştırmaları genellikle psikoloji biliminin sahasından yürütülmüştür. Bundan dolayı bu çalışmalarda şiddetin sosyokültürel sebeplerine değinilmemiştir. Şiddet toplumun

sosyokültürel kodlarından soyutlanarak sadece psikolojik argümanlarla izah edilemez. Şiddet; işsizlik, yoksulluk, sosyal yaşama uyumsuzluk, boş zamanları olumlu değerlendirememesi gibi pek çok toplumsal boyutu olan bir problemdir (Çubukçu ve Dönmez, 2012). Toplumsal görünmezlik ve sosyal çaresizlik şiddetin sebepleri arasında gösterilebilir. Çubukçu ve Dönmez (2012)'in okulda yaşanan şiddet olaylarının nedenlerini çoğunlukla ailevi sebeplerden kaynaklandığını belirten çalışmalarından hareketle şiddetin sosyo-kültürel temellerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Şiddetin değişen tanımı ve yönü artık okullarda şiddet formunun sadece öğretmenden öğrenciye yönelik olmadığını, öğrenciden ve diğer öznelerden öğretmene yönelik bir form kazandığını da belirtmek gerekir (Debarbieux, 2003).

Son zamanlarda devlet kurumlarından hak ettiği hizmeti alamadığını düşünen ve bunun karşılığında şiddet eylemine yönelmek suretiyle uğradığını düşündüğü bu haksızlığı tazmin yoluna giden vatandaşların sayısı artmaktadır (Debarbieux, 2003). Bu durum okullarda daha çok öğretmene yönelik şiddet şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Öğretmene yönelik şiddet eylemleri, ciddi yaralanma ve ölümlerle sonuçlananlar dahil olmak üzere, bu kadar artmış olmasına rağmen okulda şiddet ile ilgili yapılan pek çok çalışmada şiddete hedef olan öğretmenler bu çalışmaların kapsamına alınmamıştır.

Özsöz'ün (2009) aktardığı, Jean-Claude Chesnais'in Interpol'ün verilerinden yararlanarak yapmış olduğu sınıflama birçok şiddet türünü kapsayacak nitelikte olmasına rağmen okulda öğretmene uygulanan şiddet alt başlığının olmaması, okulda şiddetin küresel bir boyut kazanmış olduğu bir dönemde bile öğretmene yönelik şiddetin tasnife tabi olmaması bu konudaki çalışmaların yetersizliği açısından dikkat çekicidir. Çubukçu ve Dönmez (2012)'in İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Okuldaki Şiddet Üzerine Görüşleri adlı çalışmalarında görüşme yaptıkları öğretmenler ile şiddeti enine boyuna masaya yatırırken okul ortamında öğretmene yönelik şiddet, çalışmanın kapsamı dışında kalmıştır. Okulda şiddet ile ilgili yapılan çalışmaların çoğunda şiddetin nesnesi öğrencidir. Debarbieux (2003), "Okulda Şiddet: küresel bir tehdit" adlı eserinde okullarda görülen şiddet olaylarını en basitinden okul baskınlarındaki katliamlara kadar geniş bir coğrafyada (Afrika, Avrupa ve ABD) ele almaktadır. Bu çalışmada da öğretmene yönelik şiddet konu edilmemiştir. Bulut'un (2008) çalışmasında, ülkemizde 2001-2006 yılları arasında 5 yıllık bir periyodun ulusal düzeyde yayın yapan 16 gazete ve 11 televizyon kanalının internet haber metinleri taranmış 302 şiddet olayı saptanmıştır. Bu çalışmada öğrenciden öğrenciye yönelik gerçekleşen şiddet olaylarının sebepleri ve çeşitleri saptanmıştır. Okul ve eğitim sürecinin aktif bir öznesi olan öğretmen bu çalışmada da şiddet ile ilişkilendirilmemiştir. KOÇ' un (2011) "okullarda şiddet" adlı eserinde de okullarda şiddetin nesnesi olan öğretmenlere yönelik şiddet ile alakalı bir saptama yoktur.

Şiddet ile ilgili pek çok çalışma yapılmış olmasına rağmen öğretmene yönelik şiddetin nedenlerinin irdelendiği az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Öğretmene yönelik şiddet ciddi bir problemdir ve bu problemin sebep, sonuç ve çözüm önerilerinin bilimsel çalışmalara daha fazla konu olması gerekmektedir. Dünyada ve ülkemizde öğretmene yönelik şiddet eylemlerinin sebep ve sonuçlar benzerlik göstermektedir.

Susan D. McMahon vd (2017)'nin yapmış oldukları; "The Ecology of Teachers' Experiences with Violence and Lack of Administrative Support" adlı çalışmalarında, okullarda eğitim yöneticilerinin şiddet olaylarında nasıl bir rol aldığı araştırılmıştır. Geniş bir örneklem üzerinden

yürütülen çalışmada 237 öğretmen ile nitel olarak, 2.431 öğretmen ile de çevrimiçi anket yapılmak suretiyle deneyimleri anlaşılacak istenmiştir (Susan D. McMahon, 2017). Susan D. McMahon vd (2017) öğretmenlere yönelik şiddet eylemlerini önemli bir sorun olarak saptamış ve şiddete maruz kalan öğretmenlere yönelik olarak yöneticilerin desteğinin yetersizliğini öğretmenleri üzen bir durum olarak ifade etmiştir. Soner Mehmet Özdemir'in (2012), "An Investigation of Violence Against Teachers in Turkey" çalışması Türkiye'de Kırıkkale il merkezinde ilk ve ortaokullarda görev yapan 902 öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada öğretmenlerin; duygusal, sözlü, fiziksel ve cinsel şiddete maruz kaldıkları saptanmıştır (Özdemir, 2012). Ona göre erkek öğretmenler daha çok fiziksel şiddete maruz kalırken kadın öğretmenler sözlü ve duygusal şiddete maruz kalmaktadır. (Özdemir, 2012) Eğitim kademesine göre şiddetin faali ve eylem türü değişiklik göstermektedir. İlkokullarda öğrenciden öğretmene direk şiddet eylemleri yok denecek kadar azdır. Ortaokul ve liselerde öğrenciler yaşadıkları sorunları çoğunlukla kendileri hal etme yoluna başvururlar. Bu durum zaman zaman öğretmene yönelen şiddete dönüşmektedir. İlkokul öğretmenlerine nazaran ortaokul öğretmenleri daha fazla şiddete maruz kalmaktadır (Özdemir, 2012).

Almanya'da, The belief in a just world and distress at school çalışmasını yapan Dalbert, C., ve Stoeber, J. (2005) adil bir dünya inancı ile okulda yaşanan sıkıntılar arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Benzer bir çalışma 2009 yılında, Correia, I., Kamble, S. V., ve Dalbert, C. tarafından Portekizli ve Hindistanlı öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir. Almanya'da Dalbert, C., ve Stoeber, J. (2005) tarafından ortaokul öğrencileri ile yürütülen çalışmada adil bir dünya inancı yüksek olan bireylerin okulda daha az sıkıntı yaşadıkları, öğretmenlerin not ile değerlendirmelerinin adil olduğuna kanaat ettikleri saptanmıştır.

Dört yıl sonra 2009 yılında Dalbert, C. benzer bir çalışmayı Correia, I., Kamble, S. V. ile birlikte Portekiz ve Hindistanlı öğrenciler ile gerçekleştirmişlerdir. Correia, I., Kamble, S. V., ve Dalbert, C. ' in; (2009) "Belief in a just world and well-being of bullies, victims and defenders: a study with Portuguese and Indian students" adlı çalışmalarında Portekiz ve Hindistan gibi farklı kültürlerle sahip iki ülkede 12 ile 18 yaş aralığında bulunan 465 öğrencinin katılımı ile adil bir dünyaya olan inanç ve okul zorbalığı arasındaki ilişki ele alınmıştır. Her iki örnekte de erkeklerin kızlara göre daha fazla sıkıntı yaşadığı ifade edilirken, adil bir dünyaya olan inanç ve kişisel iyi oluş halinin okulda yaşanan sıkıntıların azalmasına sebep olduğuna değinilmiştir. Dalbert, C., ve Stoeber, J. (2005) ve Correia, I., Kamble, S. V., ve Dalbert, C. (2009) her iki çalışma adil bir dünya inancının okulda sıkıntıları azalttığını göstermektedir. Sıkıntının az olduğu okul atmosferinde öğretmene yönelen şiddet eylemleri de azalacaktır.

Okullar toplumdan bağımsız olmayan kurumlardır. Her toplumun tarihsel ve toplumsal gelişim sürecinde kültürel kodlar geliştirir. Kültürel kod ya da kültür kodu Rapaille (2009) tarafından herhangi bir varlığa ve değere mensubu olduğumuz kültürden hareketle yüklediğimiz anlam şeklinde tanımlanır. Bir sosyal yapının bütün mensupları tarafından aynı sembol ve simgelere aynı anlamların yüklenmesi okul kültürünü de biçimlendirir. Meydana gelen bu okul kültürü aynı zamanda okuldaki insanların ortak algılarına dayalı olarak gelişen, okuldaki tüm insanları etkileyen, onların davranışlarından etkilenen ve görece sürekliliği olan okul iklimini biçimlendirir (Çalık, Özbay, Özer, Kurt, ve Kandemir, 2009). Toplumun bir cüzü olan okullarda yaşanan her türlü, sosyal, siyasi, ekonomik, ruhsal sorunlar okul kültürünü ve okul iklimini olumsuz etkilemektedir.

Atmaca ve Öntaş'ın (2014) velilerin öğretmenlere uyguladığı şiddete yönelik çalışmalarında, öğretmenler tarafından profili çıkarılan şiddet eğilimindeki velilerin özellikleri; sosyal özellikler, ekonomik özellikler ve psikolojik özellikler olarak 3 kategoride betimlenmiştir. Sosyal özellikler olarak tasnif edilen başlık altına şiddete eğilim gösteren velilerin ilkokul mezunu olan ya da ilkokulu bitirememiş, aile içi sorunları olan, okulun faaliyetleri ile ilgilenmeyen, siyasi bağlantıları olan, kötü niyetli, saldırgan, kentlileşememiş kişilik özelliklerine sahip bireyler olarak kategorize edilmiştir. Mete vd.'in (2015) Batman ilinde yaptıkları çalışmada öğretmenlerin psikolojik şiddete maruz kalmalarının demografik değişkenlere göre tükenmişlik durumunu etkileyip etkilemediği araştırılmış; psikolojik şiddet algısının medeni durum, branş, yaş, cinsiyet ile aralarında anlamlı bir ilişkisi olduğu saptanmıştır. Yaman, E., Vidinlioğlu, Ö., ve Çitemel, N. (2010). "İşyerinde psikoşiddet, motivasyon ve huzur: Öğretmenler çok şey mi bekliyor? Psikoşiddet mağduru öğretmenler üzerine" adlı çalışmalarında ilkokul ve ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin psikoşiddete maruz kalma durumu ele alınmıştır. Araştırmada; öğretmenlerin; yönetici, meslektaş, veli, öğrenci ve hizmetli tarafından psikoşiddete maruz kalabildiği ifade edilmiştir. Öğretmenler buna ilişkin; ayrımcılık, iletişim engelleri, aşağılanma ve sözel cinsel tacize uğradıkları ifade edilmektedir. Psikoşiddete maruz kalan öğretmenlerin, okula gitmek istememe, motivasyon düşüklüğü, huzursuzluk, depresyon problemleri yaşadığı ve sonuç itibarı ile okul ortamında bu olumsuz durumun öğrencilere de olumsuz yansıdığı belirtilmiştir (Yaman, E., Vidinlioğlu, Ö., ve Çitemel, N. 2010). Psikolojik şiddet ile ilgili benzer bir çalışma da Karakuş, M., ve Çankaya, İ. H. (2012) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada Öğretmenlerin maruz kaldığı psikolojik şiddet stres ve tükenmişliğe sebep olduğu ifade edilmektedir. Stres ve tükenmişlik de iş ve yaşam doyumunu olumsuz etkilemektedir. Amerika'da korku, stres ve mağduriyet arasındaki ilişki kentlerdeki devlet okullarında yapılan bir çalışma ile araştırılmıştır. Bu çalışmada devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin korku, mağduriyet ve stres faktörleri arasında bildirilen mağduriyet ve stres düzeyinin okutulan sınıf düzeyine ve öğretmenin renk ve ırkına göre farklılık gösterdiği ortaya konmuştur. (Dworkin, A. G., Haney, C. A., ve Telschow, R. L, 1988). Karakuş ve Çankaya (2012) tarafından öğretmenlere yönelik sergilenen psikolojik şiddetin öğretmenlerin tükenmişliklerine ve strese, iş ve yaşam doyumuna nasıl etki ettiği araştırılmış ve "Psikolojik şiddet stres ve tükenmişlik aracılığıyla öğretmenlerin iş ve yaşam doyumlarını düşürmektedir. İş içinde yaşanan içsel veya dışsal kaynaklı olumsuz duygular, başka olumsuz duyguları da tetikleyebilmektedir." sonucuna ulaşılmıştır. Psikolojik boyutu ile ön plana çıkmış olan bu çalışmada öğretmene yönelen şiddetin diğer boyutlarına değinilmemiştir.

Okul ortamında yaşanan şiddet eyleminin birden fazla nedeni olabilir. Şiddet bir döngü içinde kendini yeniden üreten bir eylem türüdür. Bulut'un (2008) ve Yavuzer'in (2011) çalışmalarında bu durum açıkça ortaya konmuştur. Bulut'un (2008), makalesinde 2001-2006 yılları arasında 5 yıllık bir periyotu içeren zaman diliminde ulusal düzeyde yayın yapan 16 gazete ve 11 televizyon kanalının internet haber metinleri taranmış öğretmenin saldırgan taraf olduğu 172 vaka incelenmiştir. Öğretmenlerden öğrenciye yönelik şiddetin, sosyal öğrenme teorisi gereği bir kısır döngüye dönüştüğü belirtilmektedir (Bulut, 2008). Haliyle öğrenciden öğrenciye ve öğrenciden öğretmene yönelik kendini yeniden üreten şiddetin baş mimarı öğretmenin öğrenciye yönelik saldırgan tutumu ve şiddet eğilimidir. Yavuzer (2011)'in çalışmasında okul ortamında öğrenciden öğrenciye şiddet eylemlerinin artmasında ve azalmasında öğretmen niteliğinin belirleyici olabildiği gibi; öğretmene yönelen şiddetin sebebi de bizzat öğretmenlerin kendi

davranış formları olabilmektedir. Şiddetin bu kısır döngüsü öğretmenin okul ikliminde şiddetin hem nesnesi hem de öznesi olabileceğini göstermektedir.

Okullarda yaygın olarak sözel ve fiziksel saldırıların çokluğu dikkat çekmektedir. Okulların şiddet uygulayan failere yönelik bir yaptırımı yoktur. Öğretmene yönelik yaşanan pek çok şiddet eyleminden sonra failerin cezai müeyyideye tabi tutulmaması öğretmenlerin adaletin tecelli edeceği umudunu kırmıştır. Şiddete maruz kalan öğretmen ve okul yöneticileri bu şiddeti istemeyerek de olsa kabullenmekte ve hiçbir hukuki soruşturmaya yönelik girişimde bulunmamaktadır. Failin cezalandırılmayacak olduğu inancı olayın hemen örtbas edilmesine sebep olmaktadır. Olayın böylece neticelendirilmesi sonucunda öğretmenin itibarının da korunmuş olduğu düşünülmektedir. Okullarda yaşanan fiziksel ve sözel şiddet olayları ile ilgili bir yaptırımın olmaması öğretmen ve idarecilerin hukuki soruşturmaya yönelik bir girişimde bulunmamasına sebep olmaktadır (Atmaca, T., ve Öntaş, T. 2014). Okullarda öğretmene yönelen şiddet eylemlerinin öğretmenlerin motivasyonunu olumsuz etkilemektedir (Çetin, M., ve Alpanık, F. 2012). Motivasyon sorunu yaşayan öğretmenin okuldaki eğitim ve öğretim faaliyetlerinde, sınıftaki ders etkinliklerinde verimi düşmektedir.

3. Sonuç

Şiddetin küresel bir afet olmaya başladığı günümüzde, okul iklimi de bundan nasibini almaktadır. Okulda yaşanan şiddet eylemleri ile alakalı olarak yapılan çalışmalar genellikle öğrenciye yönelik şiddet eylemlerini incelemektedir. Son zamanlarda sebepleri birbirinden farklı olsa da okullarda eğitim sürecinin ve okul ortamının baş aktörü olan öğretmene yönelik şiddet eylemleri sıklıkla yaşanmaktadır. Öğretmenler, eğitim ortamlarında şiddete hedef olmaktan kurtulamamaktadır. Bu şiddet eylemleri basında, sosyal medyada haber konusu olmaktadır. Eğitim bilim çalışmalarında, önemi açısından, öğretmen imgesi sıkça karşımıza çıkıyor olsa bile öğretmene yönelen şiddet ile ilgili farklı boyutları içeren detaylı az sayıda araştırma mevcuttur. Okullarda öğretmene yönelik gerçekleştirilen şiddet eylemlerinin kökeninde hangi faktörlerin şiddeti tetikleyici olduğunu saptamak, problemin önlenmesine yönelik çözüm önerileri ve tedbir önlemleri sunmak açısından önem arz etmektedir. Çalışma şiddetin taraflarına, konu ile ilgili çalışma yürütecek akademisyenlere, konunun ilgililerine bilimsel veriler sunacağı için önem taşımaktadır.

Hiçbir sosyal tabakada şiddet eylemi sınırlanabilmiş değildir. Toplumumuzda sosyoekonomik düzey ve şiddetin sıklığı arasında pozitif yönde bir korelasyon vardır. Refah düzeyinin yüksek olduğu toplumsal gruplarda şiddet eylemlerine daha az rastlandığı kabul edilmektedir. Buna karşın sosyoekonomik anlamda daha alt gelir gruplarında şiddet eylemlerinin daha sık yaşandığı kabul edilir. Bu kabul fiziki şiddet eylemleri için geçerlidir. Şiddet, sosyal tabakanın gelir ve refah düzeyine göre form değiştirir. Her toplumsal katmanın kendine özgü belirgin ve yaygın şiddet türü olabilir. Yoksul bölgelerde yaşanan şiddet eylemleri fiziki formda vuku bulurken, gelir ve refah seviyesinin yüksek olduğu toplumsal katmanlarda şiddet, sözlü hakaret, aşağılama şeklinde görülebilmektedir. Hiyerarşik yapılanmalarda ise şiddet, ruhsal terör (mobbin) şeklinde tezahür edebilir. Bu bağlamda şiddet türlerinin sınıfsal olduğunu söylemek mümkündür.

Okul şiddeti toplumsal bir olgudur ve birçok boyutu mevcuttur. Çok boyutlu olan bu problemin çözümü de ancak kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, okul, aile, medya ve benzeri kurum ve kuruluşların birlikte mücadele etme çabaları ile mümkün olabilmektedir.

İnsana, doğaya, hayvana dönük gerçekleşen her şiddet eyleminin altında örtük bir tahakküm mücadelesi olduğunu söylemek mümkündür. Şiddet eyleminin birçok nedeni vardır. Şiddet eylemine yalnızca kültürel boyuttan bakılamayacağı gibi şiddetin sadece politik veya sınıfsal durumdan kaynaklandığı da iddia edilemez. Şiddet eyleminin kompleks bir yönü vardır. Toplumda şiddet sıfırlanamayacak olsa bile olumlu iletişim kurma yollarını geliştirerek şiddeti azaltmak mümkündür. Sorun çözme becerilerini, sosyal ve kültürel sermayeyi arttırmak suretiyle ekonomik, siyasal, kültürel, sosyal, eğitsel açıdan bütünlüklü bir gelişim neticesinde şiddet eylemleri azaltılabilir.

3.1. Öneriler

Okul ortamında öğretmene yönelen şiddet ile ilgili başka çalışmalara ihtiyaç vardır. Okulda şiddet neden yaşanır? Şiddeti tetikleyen “şey” nedir? Öğretmene neden şiddet uygulanır? Öğretmene yönelik hangi tür şiddet eylemleri gerçekleşiyor? Öğretmene yönelik şiddet daha çok hangi bağlamlarda yoğunlaşıyor? Şiddet eyleminin temelinde kültürün etkisi var mıdır? Varsa kültürel etmenler nelerdir? Öğretmene yönelik şiddet eylemlerinin failleri daha çok öğrenci velileri midir? Şiddetin türleri nelerdir? Daha çok hangi şiddet türleri hangi bölgelerde yaşanır? Gösterilen şiddet eylemlerinin nedenleri nelerdir? Yapılacak bilimsel çalışmalar neticesinde bu ve benzeri konular ile ilgili soruların cevaplanması gerekmektedir. Ayrıca okullarda yaşanan şiddet olayları hem psikolojik hem de sosyolojik araştırmaların konusu olmalıdır. Öğretmene yönelik gerçekleşen şiddetin sebeplerini anlamak, şiddetin engellenebilmesi için yardımcı dokunacak kurum ve kuruluşlar bulmak ve engelleyici tedbirler almak gerekir.

Kaynakça

- Aronson, E., Wilson, T. D., ve Akert, R. M. J. K. Y. (2012). *Sosyal Psikoloji*. çev. Okhan Gündüz. İstanbul
- Assmann, J. (2009). *The Price Of Monotheism*: Stanford University Press.
- Atmaca, T., ve Öntaş, T. (2014). Velilerin öğretmenlere uyguladığı şiddete yönelik nitel bir araştırma. *Ajeli-Anatolian Journal Of Educational Leadership And Instruction*, 2(1), 47-62. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ajeli/issue/1522/18710>
- Avcı, R. (2006). *Şiddet Davranışı Gösteren Ve Göstermeyen Ergenlerin Ailelerinin Aile İşlevleri, Öfke Ve Öfke İfade Tarzları Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Baudrillard, J. J. C. (2003). *The Violence Of The Global*. 5-20/2003.
- Benbenishty, R., Astor, R. A., & Astor, R. (2005). *School Violence In Context: Culture, Neighborhood, Family, School, And Gender*: Oxford University Press.
- Bulut, S. (2008). Okullarda görülen öğrenciden öğrenciye yönelik şiddet olaylarının bazı değişkenler açısından arşiv araştırması yöntemiyle incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aibuefd/issue/1495/18081>
- Çalık, T., Özbay, Y., Özer, A., Kurt, T., ve Kandemir, M. (2009). İlköğretim okulu öğrencilerinin zorbalık statülerinin okul iklimi, prososyal davranışlar, temel ihtiyaçlar ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 60(60), 555-576. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10337/126668>
- Çetin, M., ve Alpanik, F. (2012). Yönetici, öğretmen ve öğrencilerin okul içi şiddet algısı ile motivasyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 35(35), 105-122. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruaeabd/issue/375/2216>
- Correia, I., Kamble, S. V., ve Dalbert, C. (2009). Belief in a just world and well-being of bullies, victims and defenders: a study with portuguese and indian students. *Anxiety, Stress, ve Coping*, 22(5), 497-508. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/19333798>.
- Çubukçu, Z., ve Dönmez, A. (2012). İlköğretim okul yöneticilerinin şiddet türlerine yönelik görüşleri ve şiddetle başa çıkma yöntemleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 1(1), 37-64. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10325/126591>
- Dalbert, C., ve Stoeber, J. (2005). The belief in a just world and distress at school. *Social Psychology Of Education*, 8(2), 123-135. <https://psycnet.apa.org/record/2005-06973-002>. <https://doi.org/10.1007/s11218-005-1835-2>
- Debarbieux, E. J. J. O. E. A. (2003). *School Violence And Globalisation*. 41(6), 582-602. https://www.researchgate.net/publication/242341058_School_violence_and_globalisation <http://dx.doi.org/10.1108/09578230310504607>
- Dewey, J. (Ed.). (2004). *Democracy In Education*. Ankara: Yeryüzü Yayınevi.
- Dr. Hamdi Kızılar, A. G. (2006). *Okulda Şiddetli Ağrı Var*. Ankara: Tutku Yayıncılık.
- Dursun, Y. (2011). Şiddetin izini sürmek: şiddet nedir? *Felsefe Ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 1-18. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/flsf/issue/48611/617554>
- Dworkin, A. G., Haney, C. A., ve Telschow, R. L. (1988). Fear, victimization, and stress among urban public school teachers. *Journal Of Organizational Behavior*, 9(2), 159-171. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/job.4030090207> <https://doi.org/10.1002/job.4030090207>
- Freire, P. (Ed.). (2003). *Ezilenlerin Pedagojisi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Han, B. C. (2018). *Şiddetin Topolojisi*. İstanbul: Metis Basım.
- Karakuş, M., ve Çankaya, İ. H. (2012). Öğretmenlerin maruz kaldıkları psikolojik şiddete ilişkin bir modelin sınanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(42), 225-237. <http://efdergi.hacettepe.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/325-published.pdf>
- Koç, B. (2011). Okullarda şiddet:(Lise Öğrencilerinde Şiddet, Saldırganlık Ve Dindarlık İlişkisi: e-Yazı yayınları
- Koç, M. (2007). Şiddetin ortaya çıkardığı psikolojik travmayla baş etmede sporun işlevselliği. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 167-179. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/manassosyal/issue/49947/640073>
- Korkut, F. (2007). *Okul Temelli Önleyici Rehberlik Ve Psikolojik Danışma*. Ankara: Anı Yayınları.
- Macionis, J. J., ve Akan, V. (2012). *Sosyoloji*. Ankara: Nobel.

- Martin, R. (1994). Violence in Australian schools. *Criminology Australia*, 6(1), 16.
- May, R. (1998). *Power And Innocence: A Search For The Sources Of Violence*: Ww Norton & Company.
- McMahon, S. D., Reaves, S., McConnell, E. A., Peist, E., Ruiz, L., Apa Task Force On Classroom Violence Directed Against Teachers, ... ve Brown, V. (2017). The ecology of teachers' experiences with violence and lack of administrative support. *American Journal Of Community Psychology*, 60(3-4), 502-515. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29154436> <https://doi.org/10.1002/ajcp.12202>
- Mete, M., Ünal, Ö. F., Akyüz, B., ve Kılıç, R. (2015). Psikolojik şiddetin işe bağlı tükenmişliğe etkisi: Batman ilinde öğretmenler üzerine bir araştırma. *Visionary E-Journal/Vizyoner Dergisi*, 6(12). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/vizyoner/issue/23004/246019>
- Olweus, D. (2003). A profile of bullying at school. *Educational Leadership*, 60(6), 12-17. [https://www.scirp.org/\(S\(351jmbntvnsjt1aadkozje\)\)/reference/referencespapers.aspx?referenceid=1784442](https://www.scirp.org/(S(351jmbntvnsjt1aadkozje))/reference/referencespapers.aspx?referenceid=1784442)
- Ozdemir, S. M. (2012). An investigation of violence against teachers in Turkey. *Journal Of Instructional Psychology*, 39(1), 51-62. <https://psycnet.apa.org/record/2012-26081-007>
- Özsöz, C. (2009). *Pierre Bourdieu Sosyolojisi Ve Simgesel Şiddet*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Rapaille, C. (Ed.). (2009). *Kültür Kodu: İnsanların Alışveriş Ve Yaşam Tarzlarını Anlayabilmek İçin Ustaca Bir Yol* (Vol. 3). İstanbul: Fgp Yayıncılık.
- Sever, M., Kaysılı, A., ve Soylu, A. (2018). Eğitim Sosyolojisi-Okulun İmkan Ve Sınırları. Ankara: Pegem.
- Sever, M. Yener, Şerafettin. (2021, April, 15-16) Şiddetin Tasviri: İnternational İnterdisciplinary Violence Konferansı, Ankara. https://www.academia.edu/47899428/VIOLENCE_AT_SCHOOL_VIOLENCE_TENDENCY_IN_SECONDARY_EDUCATION_STUDENTS
- Şişman, M. (2007). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem
- Spierenburg, P. (2001). Violence and the civilizing process: does it work? *Crime History Societies*, 5(2), 87-105. https://www.researchgate.net/publication/26295700_Violence_and_the_civilizing_process_does_it_work <http://dx.doi.org/10.4000/chs.740>
- Ülken, H. Z. (2014). *Eğitim Felsefesi*. Ankara: Doğubatu Yayınları.
- Ünal, K. (2004). *Eğitim Ve İktidar; Türkiye'de Ders Kitaplarında Demokratik Ve Milliyetçi Değerler*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Verlinden, S., Hersen, M., & Thomas, J. J. C. P. R. (2001). Risk Factors In School Shootings. 20(1), 3-56. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/10660827> [https://doi.org/10.1016/s0272-7358\(99\)00055-0](https://doi.org/10.1016/s0272-7358(99)00055-0)
- Walker, P. L. (2001). A bioarchaeological perspective on the history of violence. 30(1), 573-596. <https://www.unl.edu/rhames/courses/war/walker-bioarch-war.pdf>
- Yaman, E., Vidinlioğlu, Ö., & Çitemel, N. (2010). İşyerinde psikolojik şiddet, motivasyon ve huzur: öğretmenler çok şey mi bekliyor? Psikolojik şiddet mağduru öğretmenler üzerine. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1136-1151. <https://www.ajindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423936694.pdf>
- Yavuzer, Y. (2011). Okullarda saldırganlık/şiddet: okul ve öğretmenle ilgili risk faktörleri ve önleme stratejileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 41(192), 43-61. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36186/406825>
- Yıldız, A. (2014). Türkiye'de öğretmenlik mesleğinin dönüşümü: idealist öğretmenden sınava hazırlayıcı teknisyen öğretmene. *Eleştirel Pedagoji Dergisi*, 5(27). <https://www.academia.edu/27645490>
- Žižek, S. (2008). *Violence*. Six Sideways Reflections. <https://aordet.files.wordpress.com/2018/04/zizek-z-violence-2008.pdf>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Violence can be defined as the type of action that harms the material and moral comfort of life of individuals and societies. Acts of violence, which have become a global disaster, occur in all areas of life. School environment is also affected by these acts of violence. This study is a compilation article designed in case study pattern of the qualitative method and created by scanning the literature on violence against teachers in school. In this study, definitions and explanations about violence, types of violence and violence against teachers are discussed with an interpretive approach. After different definitions and types of violence were classified together and a general perspective was presented, the violence against teachers in school environment was mentioned.

There are many different dimensions underlying the act of violence. In this respect, violence has been categorized in sociological, psychological, political, economic, ontological and theological contexts. The acts of violence were classified according to their suitability to these upper categories. Then, the types of violence that teachers are exposed to were explained in this context. In school environment, violence is directed against teachers due to social, cultural, political, economic and psychological reasons. This study is important in that it categorizes different definitions and types of violence and violence against teachers in school environment, and also provides scientific data to those who study on violence.

Methods

In the article, answers were sought to the questions of violence, types of violence, violence at school and violence against teachers. The study, which is based on qualitative research methods, was designed in a case study pattern and was handled with an interpretive approach. The article consists of violence, types of violence and violence at school. In the first part, definitions of violence, in the second part the types of violence and in the third part, information about violence at school are given. In the third part, information about the classification of violence at school, violence against teachers and violence against teachers is given in subtitles.

Title

Violence, Types Of Violence And Violence Against Teachers At School*

Conclusion

Today, when violence has become a global disaster, the school climate also suffers from it. Studies on acts of violence at school generally examine acts of violence against students. Although the reasons are different, violence against the teacher, who is the main actor of the education process and school environment, is frequently experienced in schools. Teachers cannot avoid being the target of violence in educational environments. These acts of violence are the subject of news in the press and social media. Even though the image of the teacher is frequently encountered in educational science studies, there are few detailed studies that include different dimensions of violence against teachers. It is important to determine which factors trigger violence at the root of acts of violence against teachers in schools and to offer solutions and precautionary measures to prevent the problem. The study is important because it will provide scientific data to the parties of violence, academicians who will conduct studies on the subject, and those who are interested in the subject. School violence is a social phenomenon and has many dimensions. The solution of this multidimensional problem can only be possible with the efforts of public institutions, non-governmental organizations, schools, families, media and similar institutions and organizations to struggle together. It is possible to say that there is an implicit struggle for domination under every act of violence against people, nature and animals. There are many reasons for violent action. The act of violence cannot be viewed only from the cultural dimension, nor can it be claimed that the violence arises only from the political or class situation. The act of violence has a complex aspect. Even if violence in society cannot be eliminated, it is possible to reduce violence by developing ways of positive communication. By increasing problem-solving skills and social and cultural capital, acts of violence can be reduced as a result of an integrated economic, political, cultural, social and educational development.

* It was produced from Şerafettin YENER's doctoral thesis titled "Social and Cultural Foundations of Violence Against Teachers", which is continuing under the supervision of Associate Professor Mustafa SEVER in the EFSST Department of the Educational Sciences Institute of Ankara University.